

بررسی میزان آلودگی گوسفندان به کنه‌های دامی و تعیین پراکندگی کنه‌ها در شهرستان بهار

• علیرضا مرادی علیرضا

کارشناس ارشد حشره‌شناسی و مبارزه با ناقلین، مرکز بهداشت شهرستان بهار، دانشگاه علوم پزشکی همدان

• زکیه تلماده‌ای

استادیار گروه حشره‌شناسی و مبارزه با ناقلین، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران (نویسنده مسئول)

• عباس مرادی

کارشناس ارشد اپیدمیولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

تاریخ دریافت: مهرماه ۱۳۸۶ تاریخ پذیرش: مهرماه ۱۳۸۷

تلفن تماس نویسنده مسئول: ۰۲۱-۸۸۹۵۱۳۹۳

Email: ztelma@yahoo.co.in

چکیده

کنه‌ها یکی از اکتوپارازیت‌های اجباری خونخوار مهره‌داران به ویژه دام‌ها بوده که باعث خسارات اقتصادی، کاهش محصولات دامی، انتقال بیماری‌های مختلف به دام‌ها می‌شوند. این مطالعه به منظور تعیین میزان و شدت آلودگی گوسفندان به کنه‌ها و شناسایی کنه‌های غالب در شهرستان بهار (استان همدان) انجام گرفت. نتایج نشان داد که ۹/۳۷ درصد از گوسفندان آلوده به کنه‌ها بودند و میزان آلودگی در فصل بهار بیشتر از سایر فصول می‌باشد و همچنین از گوسفندان آلوده به کنه‌ها تعداد ۴۲۴ عدد کنه جمع‌آوری گردید که در چهار جنس و یازده گونه طبقه‌بندی گردیدند. بنابراین با توجه به بالا بودن آلودگی گوسفندان به کنه‌ها و وجود گونه‌های مختلفی از کنه‌ها در این منطقه لازم است که مسئولین و پرسنل محترم اداره دامپزشکی شهرستان و دامداران استراتژی مناسب را برای کنترل کنه‌ها بکار ببرند.

کلمات کلیدی: گوسفند، کنه دامی، شهرستان بهار

مقدمه

مناطق مختلف تعیین نمود. میزان آلودگی به کنه‌ها در گوسفندان ماده ۱۰/۲ درصد و در گوسفندان نر ۸/۴۱ درصد بود. از گوسفندان آلوده به کنه‌ها تعداد ۴۲۴ عدد کنه جمع‌آوری گردید که از هر دو خانواده اگزودیده (کنه سخت) به میزان ۶۶/۷ درصد و آرگازیده (کنه نرم) به میزان ۳۳/۲ درصد بودند که در چهار جنس و یازده گونه طبقه بندی گردیدند (جدول ۱). بنابراین با توجه به اینکه گونه‌های مختلفی از کنه‌ها در این ناحیه وجود دارد و به دلیل بالا بودن آلودگی گوسفندان به کنه‌ها در فصل بهار و همچنین افزایش فعالیت فصلی کنه‌ها در این فصل ضرورت دارد که مسئولین و پرسنل محترم اداره دامپزشکی شهرستان و دامداران در کنترل کنه‌ها به این مهم توجه بیشتری داشته و در صورت مبارزه با کنه‌ها، زمان شروع مبارزه و تکرار آن را در نظر داشته باشند و با آموزش تکنولوژی‌های جدید به دامداران؛ برنامه‌های کنترل و مبارزه با انگل‌های خارجی دام (کنه‌ها) را با توجه به شرایط آب و هوایی منطقه در فصول گسترش کنه‌ها (ماه‌یانه) انجام داده و علاوه بر سمپاشی جایگاه نگهداری دام‌ها، حمام دادن دام‌ها در حمام ضد کنه را نیز به طور هم‌زمان انجام دهند.

جدول ۱- فراوانی کنه‌ها بر حسب جنس و گونه

جنس و گونه	درصد
<i>Rhipicephalus bursa</i>	۳۳/۹
<i>Rhipicephalus sanguineus</i>	۱۱/۳
<i>Rhipicephalus turanicus</i>	۰/۲۳
<i>Hyalomma dromedarii</i>	۸/۴
<i>Hyalomma marginatum</i>	۶/۱
<i>Hyalomma anatolicum</i>	۲/۵
<i>Hyalomma detritum</i>	۲/۱
<i>Haemaphysalis concinna</i>	۰/۹۴
<i>Haemaphysalis pucntata</i>	۰/۷
<i>Haemaphysalis sulcata</i>	۰/۴۷
<i>Ornithodoros lahorensis</i>	۳۳/۲

منابع مورد استفاده

- ۱- آقایی سیروس. (۱۳۶۷). انگل‌های خارجی دام‌ها عوارض مربوطه و طرق مبارزه، انتشارات کشاورزی و دامپزشکی اکسیر، تهران، ۲۶۳ صفحه.
- ۲- حمیدیه هرمز، رهبری صادق، صفری خسرو. (۱۳۷۶). ارزیابی حساسیت کنه‌های سخت دامی استان زنجان به سموم متداول، مجله پژوهش و سازندگی، شماره ۳۱، ص ۱۰۷-۱۰۶.
- ۳- خرم روز علمدار، شایقی منصوره و پیازک نویرا. بررسی انتشار کنه‌های آرگازیده و ایکسودیده در شهرستان‌های دنا و بویر احمد. (۱۳۸۳-۱۳۸۱).

کنه‌ها بند پایانی هستند که بعنوان اکتوپارازیت‌های اجباری خونخوار مهره داران به ویژه حیوانات وحشی؛ فقط حدود ۱۰ درصد از گونه‌های آن از انسان و حیوانات اهلی به ویژه گوسفند و گاو تغذیه می‌کنند. کنه‌ها جزو حشرات نبوده و با چند صفت مشخصه از جمله دارا بودن چهار جفت پا، فقدان شاخک، بال و بندهای مشخص در بدن به راحتی از حشرات قابل تمایز هستند (۹). دوره‌ی زیستی کنه‌ها شامل یک مرحله‌ی لاروی شش پا و یک یا چند مرحله نمفی هشت پا است که مراحل نابالغ شبیه بالغ بوده و هر کدام از این مراحل قبل از ورود به مرحله‌ی بعدی به یک خونخواری نیاز دارد (۵). اگر چه کنه‌ها از زمان‌های بسیار دور برای بشر شناخته شده و آشنا بودند؛ اما اهمیت آنها از نظر ایجاد مشکلات در دامداران، از نیمه قرن نوزدهم شناخته شد و اثرات آنها بر روی میزبان به صورت کاهش خون، کاهش وزن، انتقال میکروارگانیسم‌های پاتوژن، فلجی ناشی از خونخواری میزبان، صدمه زدن به لاشه و پشم و حتی مرگ می‌باشد و بیماری‌هایی از قبیل لوپینگ، تب خوک آسیائی، اریلیکوزیس، تب لکه‌ای کوه‌های راک، تب کیو، بوریلیوزیس، بابزیوزیس، تیلبیوزیس و آناپلاسموزیس توسط کنه‌ها به دام منتقل می‌شوند (۱، ۷).

شهرستان بهار در نیمه غربی استان همدان با ۶/۸ درصد از کل مساحت استان یکی از مراکز مهم دامداری و دامپروری استان همدان بوده که حدود ۴۰ درصد از خانوارهای آن به دامداری و دامپروری اشتغال دارند. در این مطالعه با هدف تعیین میزان و شدت آلودگی گوسفندان به کنه‌ها و شناسایی کنه‌های غالب منطقه؛ از ۳۳ روستای شهرستان نمونه برداری کنه‌ها از گوسفندان به صورت فصلی (فصول تابستان، پاییز و زمستان ۱۳۸۵ و بهار ۱۳۸۶) انجام گرفت؛ از هر روستا به صورت تصادفی ۲ دامداری و از هر دامداری ۳ گوسفند انتخاب گردید؛ کنه‌های در حال تغذیه از گوسفندان بوسیله پنس جمع‌آوری و در آزمایشگاه با استفاده از کلیدهای معتبر تشخیص دنیا و منطقه تا حد جنس و گونه شناسایی و تعیین هویت شدند.

نتایج نشان داد که از ۹۰۷ راس گوسفند مورد بررسی قرار گرفته؛ تعداد ۸۵ راس گوسفند (۹/۳۷ درصد) آلوده به کنه‌ها بودند، در حالی که این میزان در مطالعات انجام شده در اهواز و ارومیه بترتیب ۵ درصد و ۶/۴ درصد بوده است (۴، ۱۰) که بیانگر افزایش میزان آلودگی گوسفندان به کنه‌ها در این منطقه نسبت به سایر مناطق کشور می‌باشد. بیشترین میزان آلودگی گوسفندان به کنه‌ها در فصل بهار (۲۰ درصد) و کمترین میزان آلودگی در فصل پاییز (۴/۳ درصد) بود و در فصول زمستان و تابستان آلودگی بترتیب ۸/۴ درصد و ۶/۹ درصد بود و در مطالعات انجام شده در لرستان (۸)، زنجان (۲) نیز بیشترین فعالیت فصلی کنه‌ها مربوط به فصل بهار بوده است که دلیل آن آغاز فعالیت کنه‌های بالغ با گرم شدن هوا از اوایل یا اواسط بهار می‌باشد.

وفور کنه‌های سخت در فصول بهار و تابستان و کنه‌های نرم در فصول پاییز و زمستان بیشتر بود که با مطالعه خرم روز (۳) مطابقت داشته اما مطالعه رفیعی (۶) در سمنان نشان داده است که کنه‌های سخت در فصول پاییز و تابستان فعالیت بیشتری داشته‌اند؛ بطور کلی پراکندگی فصلی کنه‌ها را دقیقاً نمی‌توان وابسته به فصل معینی دانست ولی با مطالعات متعدد می‌توان سیمای واقعی انتشار فصلی کنه‌ها را در

